

Vägen till fred

REVES: *Fredens anatomi*. Kooperativa. Pris 7: 50.

BREND: *Hur mänskliga konflikter uppstå*.

Natur och Kultur. Pris 8: 75.

NÄR DET GALLER förutsättningarna för en varaktig fred, liksom i fråga om mycket annat, kan diskussionen läggas på helt olika plan. Man kan nöja sig med att dryfta de konkreta åtgärder som för tillfället framstår som mest ägnade att leda till bättre internationella förbindelser. Man kan gå över till ett högre eller mera utopiskt plan och tala om människornas religiösa väckelse och moraliska omvandling som villkor för en fredlig sammanlevnad. De ovan angivna författarna går var sin medelväg. De framlägger vissa teser, vilkas erkännande och tillämpning säges skola trygga freden. Men dessa teser, som framföres med upptäckarens glädje, är gamla och för alla politiskt kunniga välkända. Intresset knyter sig därför väsentligen till den speciella motivering som framföres, frågan blir om den innehåller något nytt eller åtminstone något instruktivt.

Reves bok har haft en väldig framgång i Amerika. Einstein, vars politiska navitet alltför ofta utnyttjas, har betecknat den som "svaret på världens aktuella politiska problem", och den har sålts i hundratusentals exemplar. Som bevis på människornas längtan efter en utväg ur vårt gemensamma dilemma är detta förhållande rörande. Ty i själva verket är boken, bortsett från den energiska, rappa, medryckande stilen — som väl kommer till sin rätt i översättningen — i stort sett obetydlig. Tesen är helt enkelt att en överstat med myndighet att besluta i vissa centrala frågor måste upprättas om världen skall få fred. Kriget beror på att det finns suveräna stater, och först med deras försvinnande kan freden säkras. Denna tanke är naturligtvis riktig, men den är alltför självklar för att framföras så omständligt och så anspråksfullt. Arbetet erinrar i allo om Clarence Streits strax före det senaste kriget utgivna "Union now", även den en bestseller utan större värde.

Den långa historiska och analytiska utredning som är tesens bakgrund innehåller åtskilliga träffande och välformulerade tankar, men också mycket dumt, godtyckligt eller oriktigt. Då den suveräna staten av författaren betraktas som det ondas princip, säges alla regimer, demokratiska, kommunistiska och fascistiska, vara ungefär lika misslyckade: även demokratin måste under bestående förhållanden utmynna i totalitär fascism. Människorna påstås vara "enastående fördärvade och vildsinta, i stånd att mörda, tortera, förfölja och utsuga varandra hänsynslösare än något annat släkte i världen". Barnsligheter av detta slag kunde uppräknas sida efter sida.

Varför inriktar sig icke folken och deras ledare på skapandet av en överstat, därest alla är ense om fördelarna av en sådan? Denna kardinalfråga besvarar Reves kort och oklart. Han går förbi den avgörande svårigheten: att folken i största allmänhet önskar en överstat eller i varje fall en fast internationell organisation, men att de icke vill ha den annat än på sina egna, högst skiljaktiga villkor. USA vill icke löpa risken att behärskas av Ryssland, Kina och Indien, Ryssland vill icke ge väldet åt de anglosachsiska staterna och deras bundsförvanter. Reves kastar fram att en överstatlig representation skulle sammansättas så att staterna bleve företrädare efter "ansvar" (vad det nu betyder), "effektiv makt, industriell potential, kulturnivå". Rimligen menar han härmed att de stater han finner

mest tilltalande — främst USA och England — skulle ha en dominerande eller i varje fall en i förhållande till deras folkmängd utomordentligt stark ställning. Det går sannerligen inte att framställa en sådan lösning som enkel, nästan självklar. I praktiken har det visat sig omöjligt t. o. m. att generellt genomföra beslutanderätt vid krigsfara för säkerhetsrådet i FN; en enda stormakt kan sätta hela organisationens fredstryggande apparat ur funktion.

En del av Reves naivism förklaras av att han skrev sin bok före avslutandet av kriget mot Japan; den är därför i åtskilligt redan föråldrad. I en efterskrift betonar Reves att i varje fall Ryssland icke lär komma att gå med på att skapa en världsstyrelse. Han snuddar i detta sammanhang vid tanken på ett krig "mellan de båda grupper av suveräna nationer som behärskas av Förenta staterna och Sovjetunionen."

Ett sådant krig borde bli ett "civiliserat" krig. "Låt oss åtminstone kämpa för ett ideal. Slutet på en sådan kamp borde automatiskt göra slut på internationella krig och medföra seger för ett världsförbund." Fredsförkunnelsen slutar alltså med antydningar om ett nytt "krig för att göra slut på alla krig."

Brends arbete om mänskliga konflikters uppkomst är av vida större värde. Tesen, som framföres i mera stilsamma former, är icke märkvärdig: människorna måste genom uppfostran frigöras från de nationella fördomar som möjliggör krig. Men motiveringen bjuder på en klar kritik av en rad vidskepliga föreställningar som är lika populära som skadliga. Sålunda framhåller Brend, för att ta några exempel, att de psykiska skillnaderna mellan olika "raser" liksom mellan skilda samhällsklasser sannolikt är ytterst obetydliga. Han kritiserar den vanliga metoden att förklara det mänskliga beteendet under hänvisning till en instinkt — kampinstinkten, hjordinstinkten osv. Den av vissa psykoanalytiker omhuldade tanken att människorna vill ha krig på grund av sina sadistiska böjelser underkastas en mördande analys. Av alldeles särskilt intresse är uppgörelsen med masspsykologin, tron på att människor i t. ex. en folkmassa skulle undergå irrationella psykiska förändringar. "Till och med den skenbart spontana aktivitet hos en tillfällig samling människor, som vanligen betraktas såsom konstitutiv för en mobb, är resultatet av ett antal personer samtidigt få samma impuls, icke av någon psykologisk entitet som skulle vara speciellt utmärkande för massan. Individerna i en folkhop uppför sig med nödvändighet annorlunda än han gör när han handlar på egen hand, vilket beror på att omgivningen är ägnad att öka hans känsla av makt och minska hans känsla av ansvar, men hur var och en beter sig avgöres icke desto mindre av hans eget förstånd, av hans utbildning och känsloutrustning." De orimligheter som Le Bon för femtio år sedan skrev om massans psykologi spökar fortfarande även i vetenskapliga arbeten, och en kritik av detta slag är därför välkommen.

En svaghet i både Reves och Brends arbeten är att de alltför litet beaktar skillnaden mellan olika regimer ur fredssynpunkt. De kräver propaganda för överstaten och mot patriotismen. Men sådan propaganda får blott bedrivas i de stater där nationalismen redan begränsats av tolerans och humanitet. I de stater där propaganda är mest behövlig är den förbjuden.

Herbert Tingsten